

УДК 331.556

О. О. Чуприна*

ПРОБЛЕМА НЕЛЕГАЛЬНОЇ МІГРАЦІЇ В СТРУКТУРІ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

У статті приділено увагу проблемі нелегальної міграції, проаналізовано масштаби нелегальної міграції. Визначено причини нелегальної міграції в Україні. Розглянуто питання стосовно формування політики у сфері контролю над нелегальною міграцією як складової комплексної міграційної політики.

Ключові слова: нелегальна міграція, нелегальний мігрант, міграційна політика, контроль над нелегальною міграцією.

В статье уделено внимание проблеме нелегальной миграции, проанализированы масштабы нелегальной миграции. Определены причины нелегальной миграции в Украине. Рассмотрен вопрос формирования политики в сфере контроля над нелегальной миграцией как составляющей комплексной миграционной политики.

Ключевые слова: нелегальная миграция, нелегальный мигрант, миграционная политика, контроль над нелегальной миграцией.

In the article it is focused on the problem of illegal immigration, it is analyzed the scale of illegal migration. The reasons of illegal immigration are identified. Questions regarding feasibility policy in controlling of illegal immigration as part of a comprehensive migration policy are discovered.

Keywords: illegal immigration, illegal migrant, migration policy, control of illegal migration.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Однією з характерних тенденцій розвитку сучасної міжнародної міграції є неухильне зростання масштабів нелегальної міграції, що пояснюється різними факторами економічного та політичного характеру. В останні роки аналітики звертають увагу на так званий імміграційний бум. За оцінками ООН [1], щорічно міждержавні кордони нелегально перетинають від 2,5 до 4 млн. осіб.

Нелегальна міграція є потужним викликом як особистій безпеці людини, так і безпеці приймаючої країни. Крім того, збільшення кількості нелегальних мігрантів суттєво впливає на економічну, соціальну, культурну, демографічну та інші сфери суспільного життя як країни, яка приймає працівників, так і країни, з якої останні виїжджають. Тому слід відзначити, що боротьба з незаконною міграцією визнається однією із складових державної політики в сфері боротьби зі злочинністю та торгівлею людьми в різних країнах, в тому числі і в Україні.

Аналіз досліджень загальної проблеми. Дослідженню міграційних процесів присвячено праці вітчизняних вчених, серед яких: Е. М. Лібанова, І. П. Майданік, О. А. Малиновська, О. У. Хомра, І. М. Прибиткова, Ю. І. Римаренко.

Однак, питання, пов'язані з протидією нелегальній міграції є актуальними і потребують додаткової уваги. Це дозволить забезпечити регульований розвиток процесів міграції, створити умови для мінімізації нерегульованої зовнішньої трудової міграції.

Метою статті є дослідження проблеми нелегальної міграції в Україні з метою регулювання потоків нерегульованої міграції, заведення їх в рамки правового поля.

Виклад основного матеріалу дослідження. Термін «нелегальна (незаконна) міграція» є загальноприйнятим поняттям на визначення руху людей через державні кордони з порушенням правових норм. Однак, українське законодавство не містить визначення даного терміна.

В енциклопедії за редакцією Ю. І. Римаренка надано таке визначення поняттю «нелегальні мігранти». Це особи, які незаконно в'їжджають в якусь країну з наміром оселитися там або після закінчення терміну дії візи продовжують знаходитися в країні, але не мають дозволу на проживання [2].

Нелегальний мігрант — іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України [3].

Необхідно зауважити, що в офіційній термінології ООН замість терміна «нелегальна міграція» переважно використовується термін «нерегульована міграція», а замість терміна «нелегальний мі-

* Чуприна О. О. — канд. держ. упр., доцент, доцент кафедри маркетингу, Донецький державний університет управління, м. Донецьк.

грант» — «неврегульований» та «мігрант або іноземець без належних документів» [4].

У цьому контексті, згідно з визначенням Міжнародної організації з міграції, нерегульована міграція — це рух осіб, що відбувається з порушенням норм країн виїзду, транзиту та призначення. З перспективи країн призначення, це незаконний в'їзд, перебування або працевлаштування в країні, який означає, що мігрант не має права або належних документів, яких вимагає імміграційне законодавство країни для в'їзду, проживання або роботи. З перспективи країн походження, це означає, що особа перетинає міжнародний кордон без дійсного паспорта чи проїзного документа або не відповідає адміністративним вимогам для виїзду з країни [5].

На відміну від міжнародного права, в національних законодавствах і нормативних актах Європейського Союзу (ЄС) найчастіше вживається поняття «незаконна або нелегальна міграція», яке відображає пріоритетність інтересів держави, що заходять у конфлікт інтересів з базовим правом людини на свободу пересування. У термінології Спільної політики з нелегальної імміграції це поняття визначає нелегальний в'їзд або перебування в країнах-членах і враховує наступні моменти: нелегальна міграція існує в разі незаконного перетину кордону, перетину кордону з фальшивими або підробленими документами; у разі законного в'їзду або перебування після закінчення терміну дії дозволу на перебування; законне перебування стає нелегальним, коли особа працевлаштовується або займається підприємницькою діяльністю, не дозволеною в'їзною візою [6].

Слід зазначити, що вищезазначені терміни і поняття тлумачать одне й те саме явище, яке здатне негативно впливати на соціально-економічний розвиток країн. У зв'язку з цим перед країнами постає завдання впровадження дієвої міграційної політики, спрямованої на впорядкування процесів, пов'язаних з перетинанням іноземцями та особами без громадянства державного кордону.

Як свідчать результати досліджень, сутність норм міграційного законодавства України, що визначають відносини держави та іноземців і осіб без громадянства, які на незаконних підставах перебувають в Україні або перетинають її державний кордон, відповідає прийнятому в міжнародному праві та нормативних документах ЄС визначенню терміну «нелегальна міграція».

Відповідно до Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» [3], незаконна міграція існує в разі порушення встановленого порядку перебування в Україні, «тобто проживання без документів на право проживання в Україні, або проживання за недійсними документами, недотримання встановленого порядку

реєстрації або пересування і вибору місця проживання, працевлаштування, ухилення від виїзду після закінчення терміну перебування, а також за недотримання правил транзитного проїзду через територію України».

Необхідно констатувати, що Україна належить до країн зі змішаними потоками нелегальних мігрантів, оскільки є країною виїзду, транзиту, а також прийому нелегальних мігрантів.

Звертаючи увагу на той факт, що внаслідок складної економічної ситуації Україна перетворилася на одну з найбільших країн — донорів робочої сили для держав ЄС, слід акцентувати увагу на тому, що лише незначна частина трудових мігрантів стає легальними в країнах-реципієнтах. Більшість з них є нелегальними, а частина — жертвами злочинних угруповань, що займаються торгівлею людьми.

Так, за інформацією дипломатичних представництв України [7], в Польщі на заробітках перебувають 300 тис. громадян, в Італії та Чехії — по 200 тис., у Португалії — 150 тис., Іспанії — 100 тис., Туреччині — 35 тис., у США — 20 тис. У Росії лише офіційно (на основі ліцензій Федеральної міграційної служби цієї країни) працює близько 100 тис. українських громадян, загальна ж кількість українців, які працюють у цій країні, оцінюється в 1 млн.

Як країна транзиту нелегальних мігрантів Україна є частиною Центральноєвропейського маршруту, одного з п'яти основних маршрутів нелегальної міграції, що ведуть з усього світу до країн ЄС, визначених експертами Центру збору та обміну інформацією з перетинання кордонів і міграції ЄС (CIREFI). Його використовують громадяни Далекого та Середнього Сходу, Південно-Східної Азії, СНД. Маршрут пролягає через Російську Федерацію, Україну, Польщу, Словаччину до країн Західної Європи. За оцінками європейських експертів, на цей момент він не найбільш загрозливий для Європи. Однак, наявність такого маршруту спричиняє негативні наслідки для України [4, с. 22].

Аналіз офіційних даних Міністерства внутрішніх справ свідчить, що кількість виявлених нелегальних мігрантів неухильно знижується (рис. 1). Так, у 2013 році у порівнянні, наприклад, з 2007 роком кількість нелегальних мігрантів, затриманих за незаконне перетинання державного кордону та яким відмовлено у в'їзді в Україну, зменшилася у 3,6 раз.

Причини такого спаду обумовлені рядом факторів. Серед основних з них слід визначити наступні: низька ефективність роботи МВС та існування необхідності реформування чи створення структур, які б займалися нелегальними мігрантами; зміна маршрутів міграційних потоків, які тепер оминають Україну і впливають на зменшення кількості мігрантів як загалом, так і виявлених нелегальних мігрантів [8].

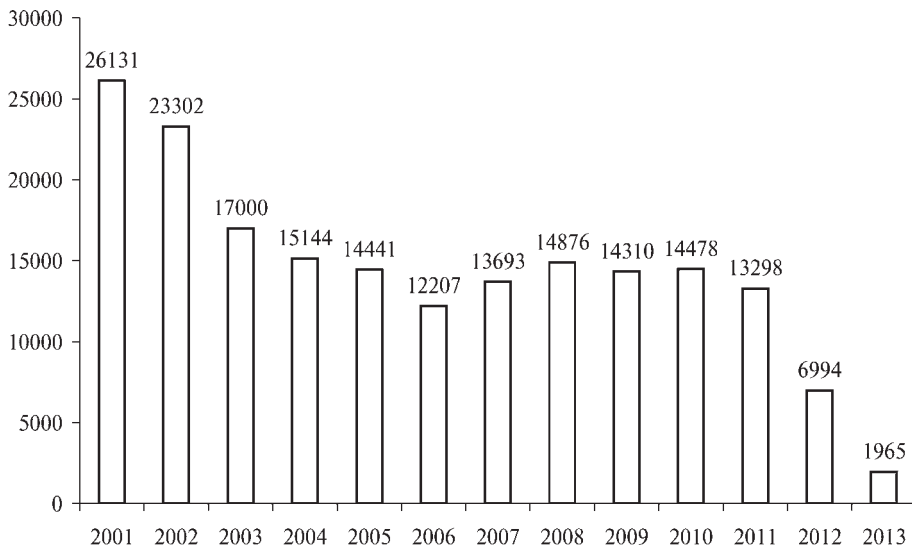

Рис. 1. Кількість виявлених нелегальних мігрантів, осіб

Прибуттю, безконтрольному проживанню, пересуванню нелегальних мігрантів в Україні сприяє ряд чинників:

- неефективність контролю за діяльністю фізичних і юридичних осіб, які запрошують або приймають в Україні іноземців та осіб без громадянства;

- недосконалість порядку притягнення до відповідальності іноземців, які порушують чинне законодавство про правовий статус іноземців в Україні;

- пом'якшення, порівняно з країнами ЄС, візової політики України, що надає можливість іноземцям вільно в'їжджати в Україну на законних підставах та мігрувати в країни Західної Європи.

Протягом останніх років в Україні змінюються тенденції щодо основних країн походження мігрантів із неврегульованим статусом, яких виявляють на кордоні держави. Якщо раніше це були переважно громадяни країн Азії, то у теперішній час — це громадяни країн СНД.

Слід погодитись з дослідниками [4, с. 24] в тому, що з-поміж поширених понять «боротьба з нелегальною міграцією», «протиція нелегальній міграції» або «запобігання нелегальній міграції» жодне не відповідає сучасній практиці оцінки міжнародної міграції. В умовах глобалізації, наслідками якої є нелегальна міграція, держава не в змозі боротися з цим явищем. Тому доцільно говорити про управління міграційними процесами, спрямоване на нейтралізацію негативних сторін та використання позитивних з метою соціально-економічного розвитку країни та її регіонів. Враховуючи такий підхід, серед термінології, яка здатна охарактеризувати роль і функції держави стосовно нелегальної міграції слід звернути увагу на термін «контроль над нелегальною міграцією», оскільки саме процес контролю дає змогу

регулювати потоки неврегульованої міграції, завести їх в рамки правового поля. Крім того, контроль включає і запобігання нелегальній міграції — незаконному в'їзду, перебуванню та виїзду, боротьбу з організованими формами нелегальної міграції, такими як торгівля людьми та посередництво.

Запобігання (профілактика) нелегальній міграції — це стратегічний напрям міграційної політики держави, який полягає в усуненні, нейтралізації чи обмеженні дії чинників

нелегальної міграції, формуванні засобів комплексного впливу на систему суспільних відносин, які складаються у сфері міграційних відносин, що має за мету стимулювання фізичних осіб та інших суб'єктів міграційних відносин до правомірної поведінки, перешкоджання порушень ними міграційного законодавства.

Необхідно акцентувати увагу на тому, що політика у сфері контролю над нелегальною міграцією є складником комплексної міграційної політики, що включає управління еміграційними та імміграційними процесами законного та незаконного характеру, формування заходів, які охоплюють різні стадії міграційного процесу нелегальної міграції і спрямовані на забезпечення балансу між безпекою та правами людини.

Висновки. Таким чином, серйозною проблемою, з якою зіткнулася країна, є обсяги нелегальної міграції. Через особливості географічного розташування на межі взаємодії різних за рівнем соціально-економічного розвитку груп країн, враховуючи спільні сухопутні кордони з Румунією, Польщею, Словаччиною та Угорщиною, які простягаються на сотні кілометрів, Україна є не тільки країною виходу, транзитною країною для нелегальних мігрантів, а й країною призначення для багатьох із них, що через різні причини залишаються в Україні, інтегруючись у приймаючий соціум з мірою, яка залежить від локальних імміграційних настроїв, особливо громадян країн СНД.

Напружена ситуація з нелегальною міграцією постійно вимагає підвищення рівня управління процесами міграції, зниження негативного впливу некерованої міграції на соціально-економічну ситуацію в Україні й сусідніх державах. Саме процес контролю дає змогу регулювати потоки неврегульованої міграції, завести їх в рамки правового поля, сформувати комплекс заходів щодо запобігання нелегальній міграції.

Література

1. Соціальні проблеми міграції. Міжнародний благодійний фонд «Карітас України» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.caritas-ua.org>.
2. Міграційні процеси у сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри. Понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія і практика. Енциклопедія/ за ред. Юрія Римаценка. — К.: «Довіра», 1998. — 123 с.
3. Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» (від 22.09.2011 № 3773-VI) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3773-17>.
4. Чумак В. Політика України у сфері контролю над нелегальною міграцією / В. Чумак, Н. Шаповалова, П. Казьміркевич. — К.: Міжнародний центр перспективних досліджень, 2006. — 56 с.
5. Офіційний сайт Міжнародної організації з міграції (Представництво в Україні) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iom.org.ua>.
6. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on a Common Policy on Illegal Immigration. — Brussels, 2001. — 672 p.
7. Левцун О. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема / Левцун О. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dialogs.org.ua/project_ua_full.php?m_id=4040.
8. Доронюк Т. «Нелегальні люди є — говорить українське законодавство» / Доронюк Т. // Українська правда. — 2013. — 01 листопада. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukr.prawda.com.ua/columns/2013/11/1/7001213/?attempt=1>.

Поступила до редакції 25.08.14

© О. О. Чуприна, 2014

УДК 339.1

Н. Ю. Глинський*

Ю. С. Бончик**

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК КАНАЛ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У статті визначена сутність соціальних мереж як інструментарію маркетингових комунікацій, обґрунтована необхідність використання підприємством мережевих співтовариств та визначена ефективність просування товарів та послуг за допомогою соціальних спільнот. В контексті визначення економічного ефекту від використання соціальних мереж у маркетингових цілях, проведено порівняльне дослідження, в рамках якого здійснено аналіз ефекту від цілеспрямованої маркетингової активності у соціальних мережах у порівнянні із іншими засобами системи маркетингових комунікацій підприємства

Ключові слова: соціальні медіа, маркетингові комунікації

В статье определена сущность социальных сетей как инструментария маркетинговых коммуникаций, обоснована необходимость использования предприятием сетевых сообществ и определена эффективность продвижения товаров и услуг с помощью социальных общностей. В контексте определения экономического эффекта от использования социальных сетей в маркетинговых целях, проведено сравнительное исследование, в рамках которого осуществлен анализ эффекта от целенаправленной маркетинговой активности в социальных сетях по сравнению с другими средствами системы маркетинговых коммуникаций предприятия

Ключевые слова: социальные сети, маркетинговые коммуникации, малое предприятие.

In the article the essence of social media as a tool of marketing communications, clarified the need for network community for businesses and determined the effectiveness of promoting products and services through social communities. In the context of determining the economic benefit of using social media for marketing purposes, a comparative study in which the analysis of the effect of targeted marketing activity on social networks, compared with the other by means of marketing communications company

Keywords: social media, marketing communications, small business.

Постановка проблеми. Швидкі темпи розвитку інформаційних технологій та підвищення рівня доступності користування глобальною

мережею Інтернет створюють нові канали комунікацій між виробником та споживачем. Водночас, при цьому також і виникають проблеми,

* Глинський Н. Ю. — канд. екон. наук, доцент кафедри маркетингу і логістики.

** Бончик Ю. С. — студентка 3-го курсу ОКР «бакалавр» спеціальності «Маркетинг».

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів.